

20. *Chronographia* Joh. de Beke, uitg. Bruch, RGP n° 143 (1973), c. 49b (blz. 95) en in Ned. vertaling *Croniken*, RGP n° 180 (1982), c. XLVI (blz. 66) reg. 8-27.
21. In noot 19 a.w., blz. 271. Het artikel is belangrijk wegens de afbeeldingen van de kerk, maar het gaat niet over de moord, maar over de relatie tussen Koenraad en keizer Hendrik IV, op zich zelf wél belangrijk.
22. S. Muller Fz, *Utrecht's Mariekerk Oud-Holland* jg 20 (1902), blz. 191.
23. In noot 19 a.w., blz. 270 noot 25, 26 en 27. In de laatste noot worden enkele van de vele oudste bronnen aangehaald. Eigenlijk is een volledig overzicht van de ong. 20 berichten nodig, maar wij menen dat de lezer ze niet missen zal. Strikt genomen is een heruitgave van de twee besproken Utrechtse werken geboden.
24. Uitg. in noot 3 a.w., blz. 492.
25. De gangbare mening is, dat de *Catalogus* wordt beschouwd als een ouder werk dan Beke, dat echter niet door hem is gebruikt. Ik beschouw hem als een Utrechts

- werk dat tot doel had, het werk van de Hollander Beke te vervangen. Gezien het aantal handschriften, Beke met 21 latijnse, 20 Nederlandse en 7 Franse en de *Catalogus* met 0 latijnse (1 in de oorlog vernietigd) en 1 Nederlandse rijmbewerking), is dat niet gelukt.
26. In noot 3 a.w. blz. 473.
27. „In de Salvatorkerk (= de Dom) vóór het altaar vermoord”, blz. 488.
28. *Langs de heiligenweg*, Verh. Kon. Akad. v. Wet. afd. Letterkunde Nieuwe Reeks deel 94 (1977), blz. 56. Eigenlijk is de tijd van vervaardiging nogal onzeker.
29. Cordfunke en Hugenholtz, *Gravin Petronilla van Holland* (1990), blz. 38. Kluit stelde het huwelijk op 1113, Cordfunke op „kort voor 1108”, maar nu op „omstreeks 1100”. Het hangt samen met de meerderjarigheid van graaf Dirk VI: pas in 1125 of eerder. 1100 past in onze redenering, maar meer kunnen we er ook niet van zeggen.

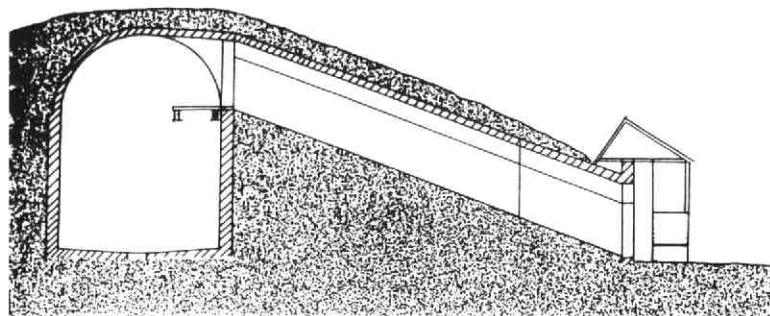
DE IJSKELDER VAN HUIS DOORN

Het Ijskelderbos te Doorn ontleent er zijn naam aan: de ijskelder van het Huis Doorn. Het betreft hier een kelder van steen die geheel met zand is omgeven zodat er een heuvel ontstond. In deze kelder die bereikbaar was door een ongeveer zeven meter lange gang, wed het ijs opgeslagen. Dat was in de winter uit de wateren rondom Huis Doorn, waartoe de kelder behoorde tot 1921, gezaagd en in de kelder gestort. Op

een bed van zaagsel, dat samen met de beplante zandheuvel, voor de zo noodzakelijke isolatie zorgde, smolt het ijs niet. 's Zomers was het beschikbaar om spijzen en dranken te koelen en kon het voor medische doeleinden worden aangewend.

De Doornse ijskelder verkeert nu in een slechte staat, reden voor een groep mensen in de gemeente Doorn,

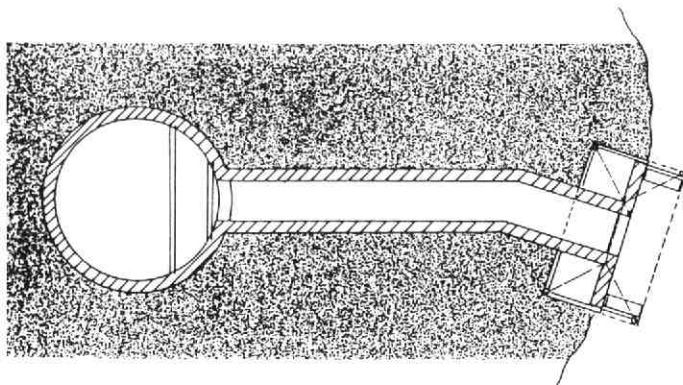
*Reconstructie van de ijskelder van Doorn
Schaal 1 : 100*

Vertikale doorsnede

Horizontale doorsnede

*Architectenbureau Van Asbeck „Leeuwenbergh”,
Langbroekerdijk 39, Driebergen*

om tot een restauratieplan te komen. Immers: ijskelders vormen een geheel eigen type bouwwerken. Voor het nageslacht is het interessant als deze kelder niet verder in verval raakt. Zij vormt een cultuur-historisch monument en kan naar analogie met andere bestaande ijskelders natuurhistorisch waardevol worden als vleermuizen ook deze kelder ontdekken als overwinteringsplaats.

Het restauratieplan omvat o.a. het herstel van de koepel.

Hoe oud is de Doornse ijskelder? Onderzoek bracht aan het licht dat de kelder van een uitzonderlijk steenformaat gemetseld is: $30 \times 14 \times 6$, exact hetzelfde steenformaat dat gebezigd is in het poortgebouw van kasteel Rijnesteyn te Cothen. Nauwelijks afwijkende maten worden in de omgeving aangetroffen in Huis Doorn zelf ($33 \times 15 \times 8$), het sousterain van kasteel Amerongen ($30,5 \times 14,5 \times 7,5$), de woontoren van Rijnesteyn ($30 \times 14 \times 7,5$), de kerk van Wijk bij Duurstede ($30 \times 15 \times 6,5$) en de Rummolenpoort in dezelfde plaats ($29 \times 14 \times 7,5$). De onderzoekers conclude-

ren voorzichtig dat deze stenen afkomstig lijken uit een en dezelfde veldoven, en dat zij als 14de-eeuws te dateren zijn. Daarmee zou de kelder de oudste nog bestaande ijskelder van ons land kunnen zijn want er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat de moppen uit hergebruik afkomstig zijn. Omdat echter niets bekend is omtrent ijskelders uit de middeleeuwen, blijven de onderzoekers zeer voorzichtig in hun conclusies: „De mogelijkheid bestaat dat de kelder in de 17de eeuw gebouwd werd van materiaal van een van de torens van Huis Doorn”.

De *Commissie Ijskelder* maakte een restauratieplan waarvoor thans de middelen worden vergaard. De totale kosten zijn begroot op f 73.000,-.

Van dit bedrag was begin 1991 reeds f 25.000,- aan toezeggingen binnen.

Nadere inlichtingen: Mr A. J. M. J. Werners (Commissie Ijskelder), Dorpsstraat 13, 3941 JJ Doorn; jhr ir D. L. Six, Bureau voor Architectuur en Stedebouw en ir J. B. Baron van Asbeck, „Leeuwenburgh”, Langbroekerdijk 39, 3972 NC Driebergen. C. S.

BOEKENSCHOUW

J. J. Dankers en J. Verheul, *Als een groot particulier huisgezin. Opvoeden in het Utrechtse Burgerweeshuis tussen caritas en staatszorg 1813-1991.*

Zutphen, Walburg Pers, 1991. 311 blz. m. illustr. ISBN 906011 724 7. Prijs f 65,-.

Burgerwezen in Utrecht. 500 jaar stichting Evert Zoudenbalch. Catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling gehouden van 13 januari-17 maart 1991.

Utrecht, C.M.U.-Gem. Archiefdienst, 1991. 118 blz. m. illustr. ISBN 90 73285 046. Prijs f 15,-.

Op zaterdagmiddag 12 januari 1991 werd in de Nicolaïkerk met hooggestemde redevoeringen, gewijde muziek en een theepauze de tentoonstelling „Burgerwezen van Utrecht - 500 jaar Stichting Evert Zoudenbalch” geopend. De kanunnik en Dom-thesaurier wiens stichting een half millenium bestaat, leeft in het Utrechtse stadsbeeld voort in het naar hem genoemde Evert Zoudenbalchhuis aan het einde van de Nieuwegracht. De rol van deze machtige stichter wordt in het eerste hoofdstuk van het grote gedenkboek *Als een groot particulier huisgezin* met enige uitvoerigheid geschetst. En met wat meer nuancering dan de stadsredacteur van de regionale krant die wist te melden dat de man, had hij nu geleefd, wegens machtsmisbruik in de gevangenis zou zijn beland. Allicht, want dan zou de plaatselijke pers, die ons allen zo betrokken houdt, deze laat-middeleeuwse projectontwikkelaar ongetwijfeld als een terrier hebben achtervolgd. Nu wordt 's mans naam met ere herdacht.

De regenten die de stichting beheerden waren aanzienlijken in de stad en ze zijn dat nog. Zoudenbalchs initiatief getuigde van durf en visie, en dat het begrip *weeskinderen* in onze dagen uit het taalgebruik zou

zijn verdwenen kon in zijn tijd wel niemand voorzien. Bij gebrek aan wezen werd het huis in 1963 als zodanig gesloten. De foto op p. 235 toont het gezelschap van bewoners, oud-bewoners, medewerkers en oud-medewerkers, op het gazon van de Nieuwegracht gefotografeerd vanaf een hogere standplaats. De ideale gezins sfeer die altijd was nagestreefd leek nagenoeg bereikt op het moment dat de laatste bewoners het huis verlieten.

De ontwikkelingen van 1491 tot 1813 worden in vogelvucht behandeld, het verhaal begint pas echt bij het laatst genoemde jaartal. Het Weeshuis van de kanunnik werd na de Reformatie tot „Gereformeerd Burgerweeshuis” en kreeg vanaf 1582 de beschikking over het uitgestrekte terrein van het voormalige Regulierenklooster tussen Oudegracht en Springweg. Daar zou het, bij de „Weesbrug”, tot 1926 gehuisvest blijven. In het begin van deze eeuw bood een van de regenten, mr J. F. de Beaufort, het pand Nieuwegracht 98 te koop aan, waarnaar de wezen tenslotte verhuisden, de oude plek overlatend aan de Spoorwegmannen die er hun „NV Huis” van maakten, waarna het nog *Tivoli* zou gaan heten. In de oorlog van 1940-1945 werd het weeshuis „beslag-nahmt” en vanaf 1963 konden er enkele instellingen voor jeugdzorg worden ondergebracht.

De voornaamste en uiterst interessante invalshoek van het omvangrijke gedenkboek is die van de sociale positie van de pupillen, die werd uitgemaakt door het opnamebeleid van de regenten. Het pedagogische klimaat, het onderwijs en de sfeer in huis gedurende de negentiende en de twintigste eeuw krijgen eveneens